

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

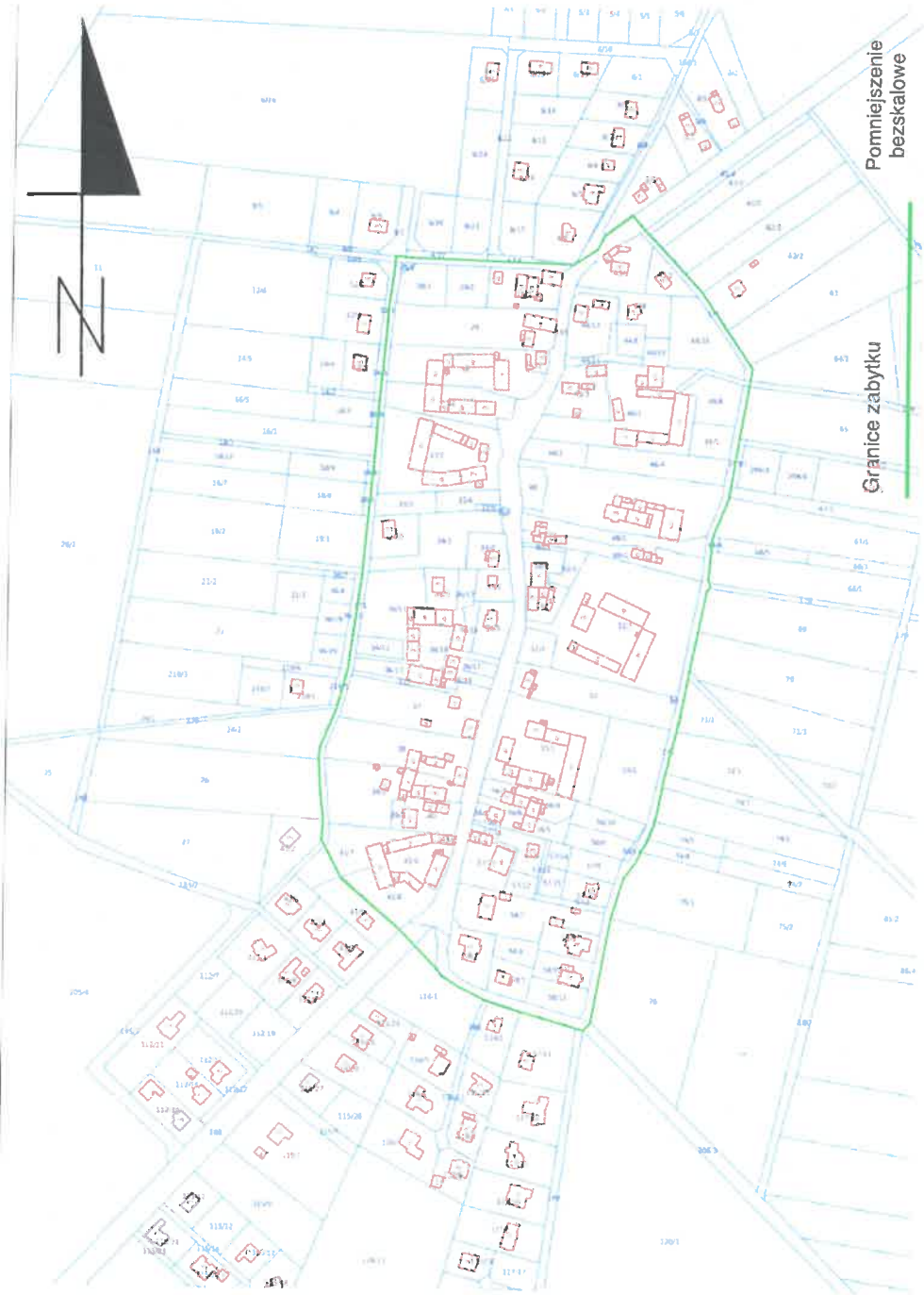
1. Nazwa

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TOMKOWA

2. Czas powstania

XIV w.

9. Materiały graficzne

3. Miejscowość

TOMKOWA

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

województwo: **DOLNOŚLĄSKIE**powiat: **ŚWIDNICKI**gmina: **JAWORZYNA ŚLĄSKA**

6. Współrzędne geograficzne

50°52'34"N 16°27'41"E

7. Użytkowanie obecne

**MIESZKALNE
ROLNICZE**

8. Stan zachowania

4Pomniejszenie
bezskałowe

Granice zabytku

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

NAZWY: *Tungkindorff* (1356 r.), *Tunkendorff* (1367 r.), *Tunkendorff* (1677 r.), *Tunkendorff* (1726 r.), *Tunkendorff* (do 1945 r.), *Tomkowa* (1945 r.).

HISTORIA:

Wieś Tomkowa powstała na wcześniej zalesionym terenie i jest wzmiankowana w źródłach w 1305 r. Wówczas też przypuszczalnie przeniesiono pierwotną, słowiańską osadę na prawo niemieckie. W 1367 r. była ona własnością Hansa von Sedlitz, zaś kolejno księcia Bolka II Matego. Ten sprzedał wieś rajcom miast Świdnicy, Strzegomia, Dzierżonowa, Jawora, Jeleniej Góry, Lwówka Śląskiego i Bolesławca. Kolejno, przez cały XIV i XV wiek Tomkowa znajdowała się w rękach członków rodzin rycerskich i patryjuszowskich. W połowie XV w. jej posiadaczem byli członkowie rodziny von Seidlitz. Wówczas też została podzielona na trzy części, które kolejno odsprzedawano kolejnym posiadaczom, aż na początku XVI w. już w całości, Tomkowa stała się własnością patryjuszów świdnickich. W 1578 r. na terenie wsi wzmiankuje się 12 gospodarstw chlopskich. Tomkowa była własnością miasta Świdnicy aż do 1811 r. W 1785 r. Tomkowa liczyła 173 mieszkańców, w tym 10 kmieci, 8 zagrodników i 2 chatupników. W 1830 r. w Tomkowej wymienia się jedynie 26 domostw, dobra lenne, szkołę ewangelicką oraz 234 mieszkańców (w tym 8 katolików). W 1845 r. we wsi istniało już 27 domów, zamieszkaanych przez 265 mieszkańców. Pracowało tu 6 rzemieślników. W 1885 r. w Tomkowej zamieszkiwało 338 mieszkańców, zaś we wsi wzmiankuje się 39 domostw.

Tomkowa w swojej zasadniczej części zachowała historyczny układ ruralistyczny. W ostatnich latach wieś rozrosła się znacznie o obszar zajęty przez jednorodzinne budownictwo mieszkaniowe. Kilka nowych budynków mieszkalnych wkomponowano również w obszar zabudowy historycznej, co jednak nie zakarło pierwotnej formy układu miejscowości.

Istniejące zagrożenia, postulaty konserwatorskie, źródła i literatura –
załącznik do karty ewidencyjnej nr 1.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacie o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

24czerwiec 2023 r.

Kamil Pawłowski

dr Kamil Pawłowski

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 1

1. Miejscowość	TOMKOWA	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	JAWORZYNA ŚLĄSKA	HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TOMKOWA	ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA POSTULATY KONSERWATORSKIE ŹRÓDŁA I LITERATURA
3. Powiat	ŚWIDNICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA:

- przekształcenia istniejącego układu ruralistycznego wynikające z dużego rozwoju zabudowy usługowej i mieszkaniowej oraz infrastruktury użytkowej;
- modernizacja istniejącej, historycznej zabudowy z wykorzystaniem materiałów i rozwiązań ahistorycznych;
- brak działań zmierzających do zachowania historycznych budynków gospodarczych i ich rozbiórk;
- brak działań związanych z zachowaniem historycznych elementów dawnego cmentarza ewangelickiego.

POSTULATY KONSERWATORSKIE:

- zachowanie charakterystycznych cech układu ruralistycznego, objętego ochroną konserwatorską;
- w przypadku nowych inwestycji zachowanie cech typowych architektury regionalnej, tj. bryły, formy elewacji i kształtów dachów, materiałów wykończeniowych;
- modernizacja istniejącej zabudowy mieszkalno-gospodarczej z poszanowaniem substancji zabytkowej, bryły i formy;
- lokowanie nowej zabudowy mieszkalnej w linii zabudowy historycznej;
- zachowanie historycznej zieleni wiejskiej, zwłaszcza drzewostanu dawnego cmentarza ewangelickiego;
- eliminacja elementów ahistorycznych, powstałych po 1945 r. niewpisujących się w historyczny układ ruralistyczny.

ŹRÓDŁA I LITERATURA:

- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, Breslau 1830.
- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, 1845.
- Nowotny S., *Leksykon historii wsi powiatu świdnickiego do 1945 r.*, Świdnica 2018.
- *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, T. 20, *Masyw Ślęży, Równina Świdnicka, Kotlina Dzierżonowska*, red. M. Staffa, Wrocław 2005.
- Zimmermann F.A., *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, T. 5, Brieg 1785.

Kartografia

- Messtischblatt, *Schweidnitz*, [1856 r.], Königliche Preussische Landesaufnahme.
- Messtischblatt, *Schweidnitz 5164*, 1932 r.

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

Kamil Pawłowski

24 czerwiec 2023 r.

dr Kamil Pawłowski

